

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.02
Національного авіаційного університету
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Лепейко Тетяни Іванівни

на дисертацію Полоус Ольги Вікторівни

**«Методологічні основи логістичного управління інтелектуалізацією
людського капіталу підприємств»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Трансформаційні зміни в принципах формування сучасної системи управління вітчизняними підприємствами різних форм власності повинні бути направлені на інтелектуалізацію даного процесу з обов'язковим врахуванням впливу чинників неоіндустріального суспільно-економічного укладу, який диктує важливість розуміння інформаційно-інтелектуального складу праці. Людський капітал, як найважливіший стратегічний об'єкт управління підприємством, потребує вироблення новітніх, більш гнучких та адаптивних підходів до управління його інтелектуалізацією з урахування мінливих запитів внутрішнього та зовнішнього середовище діяльності підприємства. Мотиваційно-професійне вдосконалення даного виду капітального забезпечення сучасного підприємства в умовах економіки нового типу дозволяє формувати нові конкурентні переваги на вітчизняному та міжнародному ринку через ефективне управління знаннями, досвідом, розумовими здібностями та інноваційними продуктами, які ними продукуються.

Зазначені умови актуалізують використання логістичної концепції при управлінні інтелектуалізацією людського капіталу вітчизняних підприємств задля забезпечення їх сталого соціально-економічного зростання. В свою чергу, імплементація креативних складових людського капіталу у виробничий процес підприємств сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності та стабілізації вітчизняної економіки. Отже, тема дисертації Полоус Ольги Вікторівни, яка присвячена вирішенню даної проблеми, набуває актуального значення та є важливим кроком в удосконаленні, розробленні та науковому обґрунтуванні

Вх 51.06/81

06.12.2021

теоретико-методологічних положень, практичних рекомендацій щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в умовах трансформаційних змін.

Актуальність даного дослідження підтверджуються тим, що матеріали автора було застосовано в рамках науково-дослідних робіт Національного авіаційного університету: «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287, 2018–2020 рр.); «Розвиток теорії та методології інноваційних маркетингових технологій в глобальному цифровому просторі» (номер державної реєстрації 0121U113150, 2021–2023 рр.); у рамках науково-дослідної роботи Київського національного університету будівництва і архітектури за темою: «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (номер держреєстрації 0120U000356).

2. Достовірність, обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, сформульовані в дисертації, можна охарактеризувати як такі, що виконувалися з використанням загальнонаукових і спеціальних методів таких, як абстрактно-логічний, методи системного, теоретичного та ретроспективного аналізу, аналізу та синтезу, економічного та статистичного аналізу, систематики, кластеризації, екстраполяції, графічний метод. Розглянуті питання викладені в логічній послідовності та всебічно обґрунтовані. Висновки є логічним завершенням і загальним підсумком проведених автором досліджень.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємств» досліджено еволюцію сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі (п. 1.1); генезис концептуальних поглядів щодо інтелектуалізації людського капіталу підприємства (п. 1.2); розглянуто процеси, передумови та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства (п. 1.3); сформовано теоретичні підходи до управління інтелектуалізацією людського капіталу як основи забезпечення економічної безпеки підприємства (п. 1.4).

У другому розділі «Методологія наукового дослідження логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства» розглянуто передумови застосування логістичної концепції в управлінні інтелектуалізацією

людського капіталу підприємства (п. 2.1); визначено принципи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 2.2); проаналізовано функціональні особливості системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 2.3); запропоновано теоретико-методологічний підхід до аналізу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 2.4).

У третьому розділі «Аналіз сучасних тенденцій та економічних проблем інтелектуалізації людського капіталу підприємств в Україні» проаналізовано тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні (п. 3.1); виконано системний аналіз впливу показників цифровізації економіки на інтелектуалізацію українських підприємств (п. 3.2); продіагностовано рівень розвитку людського капіталу України як передумови інтелектуалізації та інноватизації українських підприємств (п. 3.3); досліджено перспективи економічної імплементації гармонізованих міжнародних підходів до інтелектуалізації людського капіталу підприємств (п. 3.4).

У четвертому розділі «Формування організаційно-економічного забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств» розроблено концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств (п. 4.1); запропоновано теоретико-практичний підхід до діагностики економічної безпеки підприємств як передумови інтелектуалізації людського капіталу (п. 4.2); запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства як індикатора можливого підвищення рівня його інтелектуалізації (п. 4.3); виявлено можливості інтенсифікації інтелектуалізаційних змін людського капіталу на підставі структурно-функціонального аналізу показників діяльності підприємств (п. 4.4).

У п'ятому розділі «Концептуальні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки» запропоновано концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 5.1); розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 5.2); сформовано підхід до реалізації контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (п. 5.3); запропоновано

модернізаційну візію діяльності підприємства на основі застосування логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу (п. 5.4).

Зміст дисертації Полоус О.В. свідчить про достатнє оволодіння автором методами економічних досліджень, що дозволило їй здійснити глибокий та різносторонній аналіз проблеми логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, зробити відповідні висновки та довести їх обґрунтованість. Дослідження має велику кількість ілюстративного та аналітичного матеріалу, що полегшує сприйняття роботи, а також свідчить про актуальність, доцільність та раціональність наукових положень, висновків і рекомендацій.

В цілому дисертаційну роботу Полоус Ольги Вікторівни можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрунтованими та достовірними.

3. Наукова новизна положень, сформульованих в дисертації

Представлена дисертація Полоус О.В. відзначається творчим характером та містить результати, що характеризуються науковою новизною. Вони полягають у такому:

Дисертант сформувала концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що ґрунтується на врахуванні визначених тенденцій, закономірностей та передумов розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг держави, та дає можливість прослідкувати цілеспрямованість, індивідуально-колективний характер інтелектуалізації людського капіталу підприємства на основі розробленої моделі із органічним поєднанням визначених функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із ідентифікацією направленості його ресурсних потоків при здійсненні інтелектуалізаційних змін (с. 285-299).

В дисертації розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який побудовано на основах консолідації процесів, передумов та протиріч формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, що підвищують рівень інтелектуалізації людського капіталу підприємства та дозволяють, із використанням інструментального забезпечення стратегічного та тактичного контролінгу, створювати передумови для відтворення інтелектуалізованого

людського капіталу підприємства в єдиному інформаційно-безпековому просторі (с. 372-385).

Дисертант запропонувала функціонально-структурну модель логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, яка, на відміну від існуючих базується на людиноцентричному підході, що сприяє створенню умов для компетентнісно-професійного вдосконалення окремих робітників та груп працівників через направлений розвиток підприємства на базі іновітну мотиваційного механізму компетентнісно-професійного розвитку людського капіталу підприємства задля здійснення трансформації мультифункціональних потокових процесів як ключового організаційного фактору в сфері інтелектуалізації людського капіталу підприємства (с.147-162).

Автор сформувала науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства, архітектура якого, на відміну від існуючих підходів, спрямована на визначення взаємозв'язків процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємств та рівня їх економічної безпеки, що передбачає застосування запропонованих комплексних показників організаційної ефективності, показників ресурсно-фінансового забезпечення, показників рівня компенсаційних витрат на людський капітал, показників рівня мотиваційно-стимулювальної підтримки, показників рівня інтелектуалізації людського капіталу та показників рентабельності людського капіталу та процесу його інтелектуалізації за підприємствами, та забезпечує направлений розвиток підприємств через трансформацію стратегічних управлінських рішень щодо інтелектуалізації людського капіталу на основі інтерпретування інтегральних показників за запропонованими групами (с. 318-336).

Дисертантом удосконалено методологічні основи управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, які відображають зміну вектору управлінських впливів на організацію праці через модернізацію як організаційної поведінки, так і міжособистісних відносин в процесі історично-трансформаційних змін управлінської теорії із врахуванням генезису ролі та значення людського капіталу індивіда як суб'єкта та об'єкта управління підприємством в процесі еволюції та модифікації підходів та концепцій управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (с. 114-131).

Слід відзначити удосконалений автором теоретико-практичний підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій, що складається з чотирьох стадій, які відображають

послідовність розробки організаційно-економічних заходів для визначення управлінських дій щодо досягнення підприємствами відповідних конкурентних переваг на підставі визначення рівня фундаментальних та опортуністичних показників за кластерами досліджених підприємств через формування організаційного забезпечення створення центру компетенцій побудованого на підставі гармонізації міжнародних підходів до інтелектуалізації людського капіталу підприємств та направленою на активізацію виробничої, інтелектуальної, інноваційної діяльності та цифровізації виробничих процесів в інформаційно-безпековому просторі (с. 416-421).

4. Теоретико-методологічне та практичне значення одержаних наукових результатів

Теоретико-методологічне та практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що основні положення і висновки, наведені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, впровадження яких сприятиме реалізації запропонованих підходів до логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств.

Результати дисертації отримали практичне застосування в діяльності: Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України (довідка №7.18-1/7.18-01/14/147 від 03.03.2021); Департаменту промисловості та розвитку підприємництва Київської міської державної адміністрації (довідка №052-3048 від 29.04.2021); Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (УКРПАТЕНТ) (довідка №13.04.01/112 від 15.04.2021); ПАТ «Криворізький залізничний комбінат» (ПАТ «КРИВБАСЗАЛІЗРУДКОМ»); АТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш» (довідка №32.1-37/0105071 від 28.07.2021).

Теоретичне значення основних положень дисертації підтверджуються використанням в Національному авіаційному університеті при підготовці фахівців другого рівня вищої освіти (Магістр) із напрямку 051 «Економіка», освітньо-професійна програма «Економіка підприємства» при викладанні дисциплін «Стратегічне управління та інноваційний розвиток підприємства», «Корпоративне управління» та «Інтелектуальний бізнес та трансферт технологій» (довідка № 11.01.01/0101 від 20.01.2021 р.).

5. Оцінка повноти викладення наукових результатів дослідження в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації висвітлено в 54 наукових працях, серед яких: 8 статей у колективних монографіях; 15 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до наукометричних баз даних; 2 статті у зарубіжних виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 3 статті у зарубіжних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus/Web of Science); 26 публікацій тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 21,07 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 16,20 ум.-друк. арк.

Результати, отримані в дисертації, пройшли належну апробацію на 26 міжнародних, всеукраїнських та інших науково-практичних конференціях. Опубліковані праці відображають основний зміст дисертації.

Автореферат розкриває основні положення дисертаційної роботи і відповідає її змісту та структурі. Текст автореферату відповідає вимогам МОН України та не містить положень, які не знайшли відображення в дисертації.

Структура та зміст дисертації

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних літературних джерел. Загальний обсяг роботи – 619 сторінок машинописного тексту. Дисертація містить 48 таблиць; 81 рисунок; 17 додатків; список використаних джерел з 415 найменувань. Обсяг основного тексту дисертації становить 383 сторінки.

Логіка дисертаційного дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертації узгоджується з назвою, метою та завданнями дослідження, її оформлення відповідає чинним вимогам, наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних, наукових та прикладних досліджень, виконаних в роботі Полоус О.В., її цілісність та логіку викладу матеріалів, можна вказати і на наявність деяких дискусійних положень:

1. В параграфі 1.1 на рис. 1.2 (с. 51) автор обґрунтовує необхідність впровадження в оборот таких понять як «інтелектуальний дохід», «інтелектуальний прибуток» та «інтелектуальна рента», які в повній мірі здатні охарактеризувати кінцевий результат інтелектуального виробництва. На нашу думку, доцільно було б пояснити, як саме дані поняття інтегруються із людським капіталом підприємств, що надало б можливість враховувати їх економічну сутність при його інтелектуалізації.

2. Автором проаналізовано економічну сутність поняття «людський капітал», запропоновано поетапний алгоритм формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, який наведено на рис. 1.5 (стор. 70), де виокремлено блоки «формування системи забезпечення безперервного приросту знань та генерації інноваційних рішень», «виділення активних та диференційованих мотивів» та «фактори та інституції забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств», але не зовсім зрозуміло, яким чином будуть відбуватися ці процеси. Доцільно було б розглянути приклади щодо можливості залучення досвіду підприємств, які вже адаптували інтелектуалізаційні методи до сучасних реалій.

3. За результатами проведених досліджень автором визначена позитивна сторона іновінгу мотиваційного механізму компетентісно-професійного вдосконалення людського капіталу підприємства, який направлений на підтримання сприятливого клімату в колективі, підвищення мотивації персоналу та його прихильності до підприємства, забезпечення наявності постійного «активу» кадрів, який слугує джерелом для ефективної заміни управлінських кадрів (рис. 2.5, с. 138), при цьому було б доцільно уточнити, яким чином буде формуватися інтелектуалізований людський капітал, як буде відбуватися управління знаннями та як буде забезпечено ефективну організацію даного процесу.

4. Автор в дисертації пропонує для формування управлінських рішень щодо інтелектуалізації людського капіталу підприємств враховувати принципи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, які представлено на рис. 2.6 (с. 140-143). Проте, автор не уточнює, які саме принципи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу необхідно використовувати керівництву конкретного кластеру досліджених підприємств.

5. В дисертації автором виокремлено та надано характеристику слабких сторін України за підіндексом «Інноваційна спроможність» Глобального індексу

конкурентоспроможності (рис. 3.5, рис. 3.6, с. 198-199), які впливають на діяльність промислових підприємств України. На нашу думку, доцільно було б визначити, як саме дані макроекономічні фактори впливають на діяльність підприємств та який ступінь загроз вони мають з точки зору процесу логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу.

6. В дисертації автором запропоновано алгоритм реалізації цілей та задач логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (рис. 5.5, с. 369), який, на нашу думку, доцільно було б доповнити врахуванням факторів забезпечення умов (технічних, соціальних, інноваційних тощо) для організації процесу логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, що надало б можливість більш детально оцінити рівень забезпеченості цього процесу на досліджених підприємствах.

7. В дисертації автор пропонує використовувати концептуально-логічну схему контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (рис. 5.9, с. 387), сутність якої полягає у визначенні ефекту від заходів в сфері управління людським капіталом по відношенню до загальних показників ефективності діяльності підприємства. При цьому, запропонована концептуально-логічна схема враховується в більшій мірі процеси, які відбуваються на підприємстві. Доцільно було б врахувати і вплив зовнішнього середовища та можливо включити до алгоритму більш розширений блок реагування на негативні тригери зовнішнього середовища, який би допомагав подолати не тільки внутрішні негативні впливи, а і мінімізувати негативний вплив зовнішніх, по відношенню до логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, факторів.

8. На рис. 5.15 (с. 417) дисертації автор запропонував теоретико-практичний підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій, який базується на узагальненні міжнародного досвіду в даній сфері та дослідженні можливості його імплементації в умовах вітчизняних реалій господарювання досліджуваних підприємств шляхом створення центру компетенцій на базі одного із виділених кластерів, але не зазначає, хто саме буде організовувати та контролювати цей процес та які додаткові ресурси для цього необхідно залучати.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертації Полоус Ольги Вікторівни.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Полоус Ольги Вікторівни «Методологічні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуального науково-практичного завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних і методологічних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, розробці науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування в умовах трансформаційних змін.

Зміст дисертації відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам. Автореферат дисертації в повній мірі розкриває її основні положення та відображає змісту і структурі роботи.

Робота відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 чинного «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами) щодо докторських дисертацій на отримання наукового ступеня доктора економічних наук, виконана на високому науковому рівні, основні її результати опубліковані і отримали позитивні відгуки на науково-практичних конференціях.

Вважаю, що Полоус Ольга Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувачка кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця МОН України,
д.е.н., професор

Тетяна ЛЕПЕЙКО